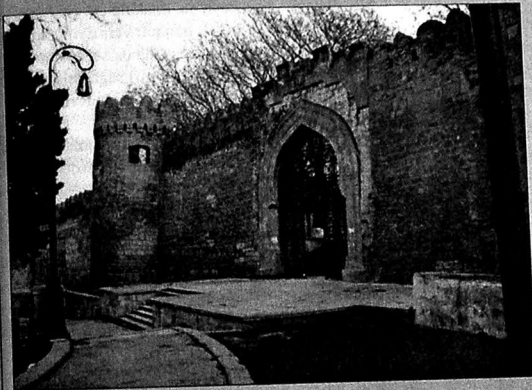

Tükənməz sərvət

Müasir dünyanın tanınmış və kifayət dərəcədə inkişaf etmiş şəhərlərindən olan Bakı İslam Konfransı Təşkilatı tərəfindən 2009-cu ildə İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı elan edilmişdir. 1300 illik yaşı olan Azərbaycan xalqının ilkin abidəsi "Kitabi - Dədə Qorqud" bizə göstərir ki, ölkəmizdə İslam dininin qəbulu bu dinin təşəkkülünün ilkin dövrlərində olmuşdur.

Uzun əsrlər ərzində İslam mədəniyyəti və əxlaqı Azərbaycanda hərtərəfli təbliğ edilmiş, xalqın həyatında mühüm yer almışdır. Sovet hakimiyyəti illərində ölkəmizdə İslama qarşı aparılan amansız mübarizə onu bir qədər sarsıtsa da, bu pak və müqəddəs dini heç vaxt xalqın yaddaşından silə bilməmişdir.

İslam insanların mənəvi, sosial, ictimai və siyasi həyatını bütün incelikləri ilə tənzimləyən dindir. Bu dinin əsas qayəsi cəmiyyətin dünyadakı fəaliyyətlərini düzgün yönə səmərələndirməkdir. İnsanın mənəvi aləminin formalaşması, maddi nemətlərin formalaşması, onun maddi nemətləri hansı yolla əldə etməsi, qazancı ilə vəhdətdə olur. Halal zəhmətlə əldə olunan qazanc hər bir şəxsin mənəvi aləminin də paklığına, gözəlliyinə xidmət etmiş olur.

Müqəddəs dinimiz insanın halal əməklə əldə etdiyi varidatının qənaətlə, səmərəli istifadəsinə xüsusi diqqət yetirir. Qənaətçilik qazancın hər hansı bir sahədə lazım olan miqdarda, yəni qədərincə istifadəsi deməkdir. Qənaət qəni sözüdür. Qəni ərəb ifadəsi olub varlı, dövlətli, zəngin mənalarını bildirir. Müqəddəs insanlar, dahi şəxsiyyətlər tarixboyu qənaət və qənaətçiliyə xüsusi diqqət yetirmiş, bu bərədə çox qiymətli kəlamlar işləmiş, fikirlər söyləmişlər.

Ulu peyğəmbərimiz Məhəmməd (s) buyurmuşdur: "Qənaətlə dolanan kasıb olmaz". Qiymətli kəlamdan çı-

xan nəticə budur ki, hər kəs qazancı dairəsində pulunu xərcləməyə çalışsa, qənaətçiliyi gözləmə, kasıbçılığa düşməz. Yəni, xərci qazancdan az etmək lazımdır ki, çətin gün üçün əldə sərmayə olsun. El məsəlində də deyilir ki, ayağın yorğanına görə uzat, imkanın müqabilində xərcləməyə çalış. Sonuncu peyğəmbərimizin (s) digər bir kəlamında deyilir: "Qənaətçilik güzəranın, camaatla mehriban rəftar ağıln, ağıllı sual isə elmin yarısıdır". Müdrik kəlamın birinci hissəsinə diqqət yetirək. Aləmlərin fəxri olan Məhəmməd (s) peyğəmbər qənaətçiliyi güzəranın yarısı hesab edir. İnsan özünü bədxərclikdən, israfçılıqdan qoruya bilsə, məişətini asanlıqla təmin edə bilər.

Əmirəlmöminin Əli (ə)nin də qənaətlə bağlı fikirləri olduqca maraqlı və qiymətlidir. Dahi şəxsiyyət buyurmuşdur: "Qənaət elə bir sərvətdir ki, heç vaxt tükənməz. Qənaət başucalıqdır. Hədiyyə et, israf etmə. Qənaət et, ta əziz olasan. Qənaət ehtiyacsızlıq gətirir. İsrəfçilik bütün işlərdə məzəmmətdir, ancaq yaxşı işlərdən, əməllərdən başqa. Qənaətlə padşahlığa çatmaq olar, yaxşı xasiyyətlə naz və nemətə".

Qənaət edən şəxsin çətin gün üçün həmişə ehtiyatı olur. Doğrudan da, qənaət tükənməyən sərvətdir. Uşaq vaxtı (XX əsrin 50-60-cı illəri) ailələrimizdə qənaətlə bağlı qorunan bir adəti burada qeyd etməyi vacib bilirəm. O çətin illərdə qənaətçil analar əvvəlcədən qonaq üçün ayrılan paya (düyü, yağ, qənd və s.) heç vaxt dəy-

məzdlər. Çünki, qonaq Allah qonağı hesab olunurdu, öz ididi və çox vaxt gözlənilməz gələrdi. Ona görə də evlərdə qonaq üçün ayrılan ərzağa toxunmazdılar ki, qonaq gələndə xəcalətli olmasınlar, qohuma, qonşuya qaçmasınlar. Qonaqatlı insanlar həmişə qonağa yaxşı, layiqli süfrə açmış, onu mehribanlıqla qarşılımış, xoş üz-lə yola salmışlar.

Həzrəti Əli (ə) buyurur ki, qonaqat başucalıdır. Bəli, qonaqatkar şəxs heç vaxt özünü dünya malından ötrü başqalarından asılı vəziyyətə salmur, həyatda həmişə başuca gəzir, çünki heç kimdən asılılığı yoxdur. Ehtiyacı üzündən həтта doğmalarına belə ağır açan şəxs daxilən narahatlıq keçirir, xəcalət çəkir, bezən də danlaq əşjidir. Qohumlara, dostlara hədiyyə vermək gözəl adətdir, insanlar arasında səmimiyyəti, mehribanlığı artırır. Həzrəti Əli (ə) qeyd edir ki, bu işdə də israfçılığa yol vermək olmaz.

Vəzifələrin ən uca mərtəbəsi padşahlıq hesab olunur. İmam Əli (ə) iqtisadi baxımdan qonaqatı həyat amalı kimi qəbul edən şəxsi padşaha bərabər tutur. Qonaqatçı şəxs bu iltvə xüsusiyyəti ilə özünün qiymət və dəyərini artırır, çünki o başqalarından ehtiyacsızdır.

Müqəddəs kitabımız "Qurani-Kərim"-in müxtəlif ayələrində qonaqatla bağlı İlahi vəhyi bu gözəl əmələrdən diqqət yetirməyi və gündəlik həyatda ona əməl etməyi bizdən tələb edir. İlahi kitabda oxuyuruq: "Yer üzünə sərilmiş və sərilməmiş bağ-bağatlı (bostanlar və bağları), dadları müxtəlif xurmana və taxıl, birbirinə həm bənzəyən, həm də bənzəməyən zeytunu və narı yaradan ödür. (Onların hər biri) bir verdiyi zaman bərindən yeyin, yığım günü haqqını (zəkətını, sədaqəsinəni) ödəyin, lakin israf etməyin. (Allah) israf edənləri sevməz" ("Qurani-Kərim" Tərcümə edənər: Z.Bünyadov və V.Məmmədəliyev, Bakı - 2000. "Ənam"- surəsi, 141-ci ayə, səh.153). Ayədə əvvəlcə qadim Allahın insanları üçün yaratdığı dadları müxtəlif olan yeməli şeylərin kiçik bir qismi sadalanır, yeyilməsi tövsiyə olunur, yığım günü zəkət və sədaqənin verilməsi tələb edilir. Ayənin sonunda isə bəndələrlə yeməllərdən qonaqatla istifadə məsləhət görülür və israf edənləri Allahın sevmədiyi bildirilir. Tanrınn insanları üçün verdiyi hər bir qərar və göstəriş ancaq onların xeyrinədir. Qonaqat hər bir şeyin səmərəli istifadəsi deməkdir.

"Əraf" surəsinin 31-ci ayəsində bizə müraciətlə deyilir: "Ey adəm oğulları! Hər ibadət vaxtı (namaz qılarkən, məscidə gedərkən və ya təvaf edərkən) gözəl libaslarınızı geyin, yeyin-için, lakin israf etməyin, çünki Allah israf edənləri sevməz" (səh. 160-161). Qüdrət və əcəmət sahibi ayədə ilk növbədə ibadət vaxtını bizə xatırladır, ibadətin vacibliyi bir daha yada salınır. Allah-Təala özü pakdır, paklığı, təmizliyi, səliqə-səhrmanı, gözəlliyi sevir və ona görə də ibadət vaxtı gözəl libaslar

geyməyimizi istəyir, israfçılığa yol verməməyi tələb edir. Ayədə təmiz və gözəl libaslardan istifadə öne çəkilir, yemək-içməkdən qəderincə, qonaqatla faydalanmaq tövsiyə olunur, israfçılıq pislənir.

Müqəddəs kitabın "İsra" surəsinin 26, 27 və 29-cu ayələrində oxuyuruq:

"26. Qohum - əqrəbaya da, miskinə də, (pulu qurtarıb yolda qalan) müsafirə də haqqını ver. Eyni zamanda (mal - dövlətini əbəv yere) sağa-sola da səpələmə.

27. Həqiqətən, (malın əbəv yere) sağa-sola səpələyənlər şeytanların qardaşlarıdır. Şeytan isə Rəbbinə qarşı nankordur!"

29. Nə əldən çox berk ol, nə də əlini tamamilə açıb israfçılıq et. Yoxsa həm qınanarsan, həm də peşman olarsan!" (səh. 319)

İslam dini bizdən doğmalara, imkansızlara, müsafirlərə qarşı səfəqət, mehribanlıq, xoş münasibət bəsləməyi, onlara yardım göstərməyi tələb edir. Ayədə də bu vacib əməl öne çəkilir, qohum-əqrəbaya, miskinlərə, pulu qurtarıb yolda qalan müsafirlərə haqlarını ödəmələri müsəlmanlara bildirilir. Eyni zamanda israfçılığa yol vermək tapşırılır.

Ulu tanrı israfçı insanları Allahın rəhmət qapısından qovulmuş şeytanın qardaşları hesab edir. Şübhəsiz ki, şeytanın qardaşı olan, onunla dostluq edən şəxs də elə şeytanla həmtaydır. Ona görə də hər bir müsəlman təqva saxlamalı, qonaqatı gözləməli və hər bir işində uca Yaradana sığınmalıdır.

Sonuncu ayədə xəsislik pislənir. Xəsislik odur ki, insan qazancından özünə və başqalarına lazım olan miqdarda xərcləmir, həyat amalı var-dövlət yığmaq olur və çox zaman özünü dünya malına fəda edir. Bu zaman həmin şəxs ətrafdakılar tərəfindən qınanır. Ona görə də qadim Allah həm xəsisliyi, həm də israfçılığı xoşlamır, çünki bunların hər ikisi sonda insana peşmanlıq getirir.

"Furqan" müqəddəs kitabımız "Qurani-Kərim"-in adlarından biridir. Bu ifadə fərqləndirmə, haqqı batıldən ayırma mənalərində işlədilir. İslam kitabının 25-ci surəsi də "Furqan" adlanır. Surənin 63, 64, 65, 67, 68-ci və digər ayələrində Rəhmanın əsl bəndələri və onların xüsusiyyətləri sadalanır. 67-ci ayədə deyilir: "Onlar (mallarını) xərclədikdə nə israfçılıq, nə də xəsislik edər, bu ikisinin arasında orta bir-yol tuturlar" (səh. 434). Ayədən görünür ki, qadim Allahın əsl bəndələri pəhrizkar, qonaqatçı, təqva sahibi olub orta yolu tutanlar, hər şeydən qəderincə istifadə edənlərdir. Qonaqat və qonaqatçılıq hər bir müsəlmanın gündəlik fəaliyyətinin tərkib hissəsi olmalı, onu uca tanrıya qovuşdurmaqdır. Həm israfçılıq, həm də xəsislər məzəmmətə, tənbehe layiqdirlər.

Dünyanın müterəqqi fikirli sənətkarları İlahi kitabdan bəhrələnməmiş, yazdığı əsərlərdə qonaqatı yüksək qiymətləndirmiş, qonaqatçılığı islami baxımdan insanın ən ali xüsusiyyətlərindən hesab etmişlər. Azərbaycan poeziyası intibahının şah zirvəsində dayanan Nizami Gəncəvi insanı öz qisməti ilə razılaşmağa çağırır, qonaqatı yüksək dəyərləndirir, onu şadlıqla yanaşı görür:

*Şadlığı bir yaşat təbiətinlə,
Şad ol öz qismətin, öz nemətinlə.
İnsanlardan başqa bütün canlılar
Qonaqat evində tutmuşdur qərar.*

Böyük sənətkara görə, hər bir işdə ölçüyü, normaya riayət etmək əsas məqsəd olmalıdır. İnsan qazancından qəderincə yeməyi, yığmağı və paylamağı bacarmalıdır:

*Saxla əndazəni qəderlə, sayla,
Bir az ye, bir az yığ, bir az da payla.*

Azərbaycan ədəbiyyatının digər qüdrətli nümayəndəsi Məhəmməd Füzuli ictimai məzmunlu "Padişahi-mülk" qitəsində padşahla şairin müqayisəsini verir. Var-dövlət yığmaq, onu daima artırmaq ehtirası ilə yaşayan hökmdarın hakimiyyətinin müvəqqətiliyini, qonaqatkar sənətkarın söz ordusunun, sənətinin əbədiyyəti, yüksək poetik səviyyədə oxucuya çatdırır. Qitənin son hissəsində şair başqa qonaqatdan təqoyduğunu, əbədi olan dünyanı (axirəti) düşündüyünü, bu fani (müvəqqəti) dünyada heç kime möhtac olmadığını qürur hissi ilə bildirir:

*Qılmasın dünyada sultanlar mənə təklifi cud,
Bəs durur başımda tövfiqi-qənaət əfsəri.
Hər cəhətdən fariqəm ələmdə, haşa kim ola
Rizq üçün əhli-bəqa əhli-fənamın çəkəri.*

Şair göstərir ki, başında əbədilik nişanəsi olan qonaqat tacı vardır, sultanlar ona hədiyyə (cud) təklif etməsənlər. Çünki azuqə üçün əhli-bəqanın (əbədi olanın) əhli-fənaya (heç olana) nökrəçiliyi (çəkəri) yaraşmaz.

Şərqi qüdrətli sənətkarlarından olan Sədi Şirazi "Gülüstan" və "Büstan"-in hər birində qonaqatla bağlı fəsil qələmə almışdır.

Böyük sənətkar qarıncılıqluğu pisleyərək bu mövzuda yazdığı hekayədə deyir:

*Uyma nəfsə əgər ağlın, hissinn var,
Nəfs edir kişini bu dünyada xar.
Qarıncılıq olsan, gün gələr ki, sən
Yemək tapmayanada əzab çəkərsən
Çörəyi bolluqda əgər yəsən az,
Çətinlik vaxtında rəngin saralmaz.*

S.Şirazi qazancını ağıllı şəkildə xərcləyən insanın əlinin heç vaxt boşda qalmayacağını, qonaqat yolu ilə varının tükmənməyəcəyini belə bildirir:

*Cibini saxlasan əlin boş qalmaz,
Qənaət eyləsən, varın azalmaz.*

Hatəmi-Tai dünyada səxavət simvolu kimi tanınır. Sədi öz zəhməti ilə dolanan, qonaqatçı adamı səxavətdə ad çıxarmış Hatəmi-Tai ilə müqayisə edir və üstünlüyü qonaqatkar verir:

*Kim öz əməyi ilə dolansa əlbət,
Hatəmi-Taidən götürməz minnət.*

XII əsr fars-tacik ədəbiyyatının tanınmış simalarından Ə.Ənvəri qonaqatı belə qiymətləndirir:

*Ey tamah, qənaət nicata yoldur,
Qənaət mülkündə naz-nemət boldur.*

Şair insan üçün yanar od misalında olan tamahı pisləyir, qənaəti həyatda nicat yolu adlandırır və bu yolda naz-nemətin bolluğunu göstərir.

Azərbaycan dahi şəxsiyyətləri sırasında xüsusi yeri olan Abbasqulu ağa Bakıxanov gənclərə müraciətlə qələmə aldığı "Nəsihətlər"-ində yazır: "Mal-dövləti sərf edərkən israf etmək lazım deyildir. Çünki başqa, daha lazımlı yerə sərf etmək lazım gəldikdə əldə olmaz". Böyük müfəkkir gəncləri ayıq olmağa çağırır və qeyd edir ki, sabahkı günə indidən hazırlaşmaq lazımdır. Qonaqatçılıq sənətinə qətinlikdən qurtarar. A.Bakıxanov bu bərdə belə yazır: "Qənaət puç olmaz, əbədi dövlət və sabit nemətdir".

Qədim Şərqi ədəbiyyatının qiymətli nümunəsi "Qobusname"də qənaətlə bağlı deyilir: "Nəyin varsa onunla qane ol, çünki qənaət özü dövlət deməkdir... Hər bədbəxtliyin bir səbəbi vardır, yoxsulluğun da səbəbi israfçılıqdır".

Bəli, qənaət heç vaxt zavala gətirməyən nemət, tükmənməyən sərvətdir. O, insanda nəfis toxluğu yaradır, onu bədxərclikdən, israfçılıqdan qoruyur. Qənaət insanı öz qazancına inamını artırır, onun başqalarından asılılığını yox edir. Kim ulu Tanrının bəyənədiyi bu iltvə xüsusiyyətlə yiyələnsə bilsə, öz dəyərini yüksəldər, həyatının, güzəranının səmərəliliyini təmin edər, özünü qadim Allaha yaxınlaşdırar.

● Hacı BAYRAM